

Pag-aalaga sa m̃ga Sangol

(Karugtong)

Pagsisikapin din namang takbuhán ng̃ hangin, malinis at tuyò ang m̃ga silong ng̃ m̃ga bahay, sapagka't palibhasa'y tumatangap ng̃ singaw ng̃ silong ang dákong itaas na tinatahanan ng̃ tao, (dahil sa anyò ng̃ m̃ga pagkakagawa ng̃ m̃ga bahay sa Filipinas), kung ang m̃ga silong na yao'y hindi taglay ang m̃ga kalagayang sinabi na, ay para rin ñgang tumitirá roon, at ang makukubang sakít sa ganitong m̃ga tirahan ay lubhang kahambalhanbal.

Hindi dapat ilagay ang bata sa pagtulog sa lugar na tinatakubuhán ó dinaraanang ng̃ hangin; kinakailanng̃ang humanap ng̃ isang lugar sa kinatatahanang bahay na wala sa tapat ng̃ bintanà ó ng̃ pinto, ng̃uni't maaliwalas at mások-labás ang hangin, datapwa't hindi mabilis, at huag pababayaang hindi may kasukatáng takip ang bata samantalang natutulog.

Kinakailanng̃ang ng̃ bata, sa m̃ga unang panahon ng̃ kanyang pagkatao, ang lalong malaking katahimikan, ang pagtúlog niya'y lalong matagal, at dapat pagpitaganan ang pagpapahiñgalay na itó, na ano pa't mapatlangan lamang sa pañgañgailanng̃ang pag-gising at ng̃ makakain, at sa pagdaramdam ng̃ pagdumi ó ng̃ pag-ihf; kung makakain na at malinis na uli ang tiyán ay nanunumbalik na muli sa pagtulog, na ang itinatagal nito'y unti-unting nababawasan samantalang gumugulang, hangang sa mauwi mula sa labingwalò hangang sa dalampung oras sa unang buwan, hangang sa labindalawang oras na lumang pagka may gulang ng̃ dalawang taón.

Sa m̃ga unang buwa'y dapat papanatilihing pahigà ang bata, nágigising ó natutulog man.

Ang wala sa panahong pagtatayó at pagpapatindig sa bata sa isang matigás na tuntunng̃an, na gaya ng̃ madalás mangyari, upang masunduang lumakad agad, ay pinangagalingan ng̃ pagkalinsad ng̃ ting-ting ng̃ likód, ng̃ pagkasakáng at ng̃ pagluyloy ng̃ balát ng̃ tiyán, dahil sa bigat ng̃ m̃ga laman nito, na pinagbubuhatan ng̃ di pagkatunaw sa pagkain.

Samantalang lumalakí ang bata'y kusang tumitindig, at hindi kinakailanng̃ang baguhin ang talagang gawa ng̃ Natureza, na ibigin bagáng pagdaka'y mangyari sa hindi kapanahunan ang paglakad, sa pamamag-itan ng̃ di ukol na pagpilit.

Sakali't inaalagan ang bata sa lugar na hindi tinatakubuhán ng̃ hangin, kinakailanng̃ang ng̃ bata'y ilabás doon sa loob ng̃ tatlò ó apat na oras sa bawa't maghapon, datapwa't pakatandaang hindi dapat gawin ang paglalabás na itó pagka nakalubog na ang araw, ó kung tanghaling tapat kung tag-init, at doon dadalhin sa m̃ga lugar na tuyò at nahabangin.

Minamasama rin naman namin ang kaugaliang uguyin ng̃ malakás ang duyan kailan man at uniyak ang bata.

Dapat na pagsiyasatin ang kadahilanan ng̃

pagiyak, sapagka't hindi uniyak ang bata ng̃ walang kadahilanan; kung minsay dahil sa nagugutom, ó nakapagbibigay ligamgam ang ano mang bigkás na sa kaniya'y inilagay, ó ang alfiler na masama ang pagkatúsok, ó kaya'y dahil sa siya'y may dumí ó basa ng̃ ilh, ó kung dili kaya'y dahil sa kinakabagan sa masamang pagkatunaw ng̃ sinuso, bagay na lubhang madalás na mangyari, na siyang sa kanila'y nakapagpapaiyak at nakapagpapasi-gaw, at ang ginagawa naman ng̃ m̃ga iná at m̃ga sisiwa, upang sila'y tumahan ay inuugoy ng̃ malakás sa duyan.

Minamasama ñga naming lubha ang ganitong m̃ga kagagawan, sapagka't sumasapinng̃anib sa m̃ga pagkakaramdam ng̃ tinatawag na "nervios," at aming inibahatol na usisim ang kadahilanan ng̃ gayong pagiyak; sakali't marumi ay linsin, at kung kinakabagan ay pagsikapang alisin ang kabag na itó, sa pamamag-itan ng̃ isang maliit na lavatiya, ó pahirang marahan ang tián ng̃ langis ng̃ manzanilla, ó painumin kaya ng̃ isang cucharang maliit ng̃ nilágang anís.

Ang paghilot sa balát ng̃ tiyán, gaya ng̃ karaniwang ginagawa, ay ipinagbabawal naming mahigpit; sakali't gagawin ay kinakailanng̃ang malaman ang bakit at kung anong kadahilanan; hindi sukat ang ihatol ng̃ isang taong sinoman; kinakailanng̃ang mapagtanto ang tinutukoy at inaakalang kamtan sa isang kagagawang mangyaring magbunga ng̃ m̃ga kagilagilás sa m̃ga ta-ningng bagay, at magkaroon naman sa m̃ga ibá ng̃ m̃ga kapahamakang malaki; sa isang salita'y kinakailanng̃ang matukoy na tunay na ikagagaling upang gamitin.

Huwag gagamitin kailan man, sapagka't malaking katampalasanan at nakasasama ang kaugaliang pagpaso sa pamamag-itan ng̃ baong tinulisan at pinapagbaga ang dulo, na dito'y lubháng madalás gawin, upang payapain ang m̃ga pagsuba at pañgng̃ng̃itim ng̃ balát.

Huwag din namang gagawin ang kaugaliang pagpapakagát sa linta sa bata, pagka ito'y nagkakasakit ng̃ mabigat na lagnat at sinusubaan, kung wala rin lamang tukoy na utos ang médico.

Ang madaling pagsipot ng̃ ñg̃ipin sa bata ay tandáng mabuti ang kaniyang lagay ng̃ katawan; at ang malaong pagsibol naman ng̃ ñg̃ipin ay tanda na ang bata'y may sakít sa katawán, ó kung dili ma'y hindi magaling ang pagkatunaw sa tiyán ng̃ sinususo.

Ang alin mang pagkalaon ng̃ pagsibol ng̃ m̃ga unang ñg̃ipin, at gayon din ang pagkalaon ng̃ m̃ga magsisisunod, ay dapat makabalisa sa m̃ga magulang ng̃ bata, at makaikay sa kanila sa paglitanong sa médico.

(Itutulong).